

УДК 349.4

 DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1405677>
М.В. ТРОЦЬКА,

доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Полтавського юридичного інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент,
м. Полтава, Україна; e-mail: marinatrockaa@ukr.net;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5029-0646>

АНАЛІЗ ОКРЕМИХ ПІДСТАВ ВИНИКНЕННЯ ПРАВА КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ

M.V. TROTSKA,

Ass. Professor, Chair of Civil, Economic and Environmental Law, Poltava Law Institute,
Yaroslav Mudryi National Law University, Ph.D. in Law, Associate Professor,
Poltava, Ukraine; e-mail: marinatrockaa@ukr.net;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5029-0646>

ANALYSIS OF CERTAIN GROUNDS FOR CREATION OF COMMUNITY PROPERTY RIGHT TO NATURAL RESOURCES

Постановка проблеми

Розуміння сутності та процесуальних особливостей підстав виникнення права комунальної власності на природні ресурси дозволяє всебічно пізнати суб'єктно-об'єктний склад визначеного права. Це надає можливість поглибленого розуміння правового статусу територіальних громад і особливостей природних ресурсів, як об'єктів, що мають свої характеристики, притаманні тільки їм.

Безсумнівна важливість означеної проблеми позитивно вплинула на характер наукових досліджень ряду вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них, наприклад, В.І. Андрейцев та І.І. Каракаш із аналізом поняття права власності на природні ресурси, його сутності та особливостей; П.Ф. Кулинич, В.В. Носік із розвідкою права власності на землю; С.В. Разметаєв та М.В. Шульга із поглибленням поняття права комунальної власності на природні ресурси; Е.П. Одум (E.P. Odum), Г.Т. Одум (H.T. Odum), Дж. Ендрюс (J. Andrews) із дослідженням сутності та значення природних ресурсів [1]; Томас Сікор (Thomas Sikor), Джон Ей (Jun He), Гійом Лестрелін (Guillaume Lestrelin) із встановленням порушень прав власності місцевого населення на природні ресурси на користь виключно державних установ і міжнародних суб'єктів, що впливають на управління природними ресурсами на місцях, в той час як виняток місцеві громади компенсуються непрямыми вигодами [2]. Разом із тим, все ще залишаються малодослідженими окремі питання

інституту права комунальної власності на природні ресурси. Тому метою статті є аналіз норм чинного законодавства та загальнотеоретичних положень у контексті підстав виникнення права комунальної власності на природні ресурси, які мають адміністративно-правове підґрунтя, а саме, передачі природних ресурсів державної власності у комунальну та відчуження їх для суспільних потреб. Новизна роботи полягає у встановленні відповідних підстав виникнення права комунальної власності саме щодо природних ресурсів як особливих об'єктів, що, в першу чергу, мають природне походження та є національним багатством держави. Головним завданням статті є з'ясування специфіки передачі природних ресурсів державної власності у комунальну та відчуження їх для суспільних потреб з визначенням їх сутності у контексті поресурсового законодавства.

Щодо безпосередньо України, то виходячи з норм чинного законодавства, що стосуються права комунальної власності на природні ресурси, якими є стаття 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3], ст.83 Земельного кодексу України (далі – ЗК України) [4], ст.11 Лісового кодексу України [5], ст.5 Закону України «Про тваринний світ» [6], можна дійти висновку, що підстави виникнення такого права можуть мати як адміністративно-правовий (наприклад, передача природних ресурсів із державної власності, відчуження природних ресурсів для суспільних потреб), так і цивільно-правовий

характер (наприклад, придбання за договором купівлі-продажу, ренти, дарування, міни і т.д.).

На загальнотеоретичному рівні визначається поняття адміністративно-правових підстав виникнення права природокористування – прийняття рішень про надання природних ресурсів у користування, які, у свою чергу, можуть мати форму рішень, постанов, розпоряджень, дозволів, ліцензій, посвідчень, ордерів, квитків тощо [7, с.115]. Тобто, це підстави, які пов'язані з рішеннями уповноважених на те органів, що мають певну форму вираження. Відповідно, адміністративно-правова основа притаманна й окремим підставам виникнення права комунальної власності на природні ресурси, що пов'язана із владними повноваженнями. Серед таких дослідимо передачу природних ресурсів у комунальну власність із державної та їх відчуження для суспільних потреб.

Законодавче підґрунтя передачі природних ресурсів державної власності у комунальну як підстави виникнення права комунальної власності на природні ресурси

Розглянемо положення відповідних поресурсових нормативно-правових актів для з'ясування її специфіки та порядку реалізації. Згідно п."а" ч.5 ст.83 та ст.117 Земельного кодексу України (далі – ЗК України), доходимо висновку, що передача земельних ділянок державної власності у комунальну реалізується за рішенням уповноважених на те органів виконавчої влади, в якому зазначаються відповідні відомості (кадастровий номер земельної ділянки, її місце розташування, площа, цільове призначення і т.д.) зі складанням акту приймання-передачі такої земельної ділянки, що є підставою для державної реєстрації права територіальної громади на неї.

Звідси, процес передачі земельних ділянок державної власності у комунальну характеризується рядом складових, через які відображається її сутність. По-перше, він реалізується через передачу, за словниковими джерелами поняття "передавати" означає віддавати що-небудь своє, від себе і т.д. в чиєсь відання, володіння або віддавати в розпорядження когось, чого-небудь [8, с.722]. За Рішенням Конституційного Суду України в справі за конституційним поданням Світазької сільської ради Шацького району Волинської області про офіційне тлумачення терміна "передача", який вживається в підпункті 5.1.17 пункту 5.1 статті 5 Закону України "Про податок на додану вартість" (справа про тлумачення терміна "передача земельних ділянок") [9], також аналі-

зується зміст терміна "передача земельних ділянок". Зокрема, передача земельних ділянок означає набуття (перехід) права на земельні ділянки (права власності, права користування) на підставі відповідних юридичних актів, коли така передача дозволена Земельним кодексом України. Тобто, процес передачі характеризується переходом об'єкта від одного суб'єкта до іншого. За досліджуваною підставою передача відбувається із державної власності у комунальну.

По-друге, з одного боку, така передача реалізується в результаті пропозицій органу місцевого самоврядування про необхідність отримання у власність відповідної земельної ділянки (п.1 ч.9 ст.60 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні"; п."з" ч.1 ст.12 ЗК України), а з іншого – на підставі рішення відповідних органів виконавчої влади про передачу земельної ділянки у власність територіальної громади (наприклад, п.2 ч.1 ст.21 Закону України "Про місцеві державні адміністрації" [10]; п.31 ч.4 Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру [11] ст.122 ЗК України).

Тобто, на рівні чинного законодавства окреслюються межі реалізації повноважень органів виконавчої влади стосовно передачі земельних ділянок у комунальну власність та можливості органів місцевого самоврядування від імені територіальних громад щодо підготовки висновків при їх наданні. Як зазначається на загальнотеоретичному рівні, в інституті передачі земельних ділянок державної власності в комунальну і земельних ділянок комунальної власності в державну домінуючим елементом є не майновий, а спільний публічно-правовий інтерес держави й територіальної громади по ефективному та раціональному використанню земель [12, с.10].

Окрім того, за змістовим навантаженням, такі рішення повинні містити відповідну інформацію, яка певним чином індивідуалізує конкретну земельну ділянку. До неї належить, наприклад, її кадастровий номер (ст.1 Закону України "Про Державний земельний кадастр" [13]), місце розташування (визначається через орієнтовані розміри земельної ділянки з посиланням на п."б" ч.6 ст.151 ЗК України), площа (кількісна характеристика земельної ділянки [12, с.7]), цільове призначення (ст.1 Закону України "Про землеустрій" [14]; ст.19 ЗК України) і т.д.

По-третє, підставою для державної реєстрації права територіальної громади на земельну ділянку є рішення уповноваженого на те органу виконавчої влади про передачу земельної ділянки у

комунальну власність та складання акту приймання-передачі (ст.117 ЗК України). Окрім того, за ч.1 ст.27 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" [15], державна реєстрація права власності та інших речових прав, крім державної реєстрації права власності на об'єкт незавершеного будівництва, проводиться на підставі: 13) рішення власника майна, уповноваженого ним органу про передачу об'єкта нерухомого майна з державної у комунальну власність.

У свою чергу, ч.2 ст.117 ЗК України передбачається перелік земельних ділянок, які не можуть передаватися у комунальну власність, а саме: що використовуються Чорноморським флотом Російської Федерації на території України на підставі міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, земельні ділянки, на яких розташовані будівлі, споруди, інші об'єкти нерухомого майна державної власності, а також земельні ділянки, які перебувають у постійному користуванні органів державної влади, державних підприємств, установ, організацій, крім випадків передачі таких об'єктів у комунальну власність.

Звідси, окремі земельні ділянки не можуть бути передані у власність територіальних громад, так як у своїй більшості знаходяться під об'єктами нерухомості, що перебувають у державній власності, або в силу міжнародних договорів мають особливий правовий режим.

При аналізі законодавства щодо реалізації такої підстави з приводу інших природних ресурсів, наприклад, лісів, об'єктів тваринного світу, то за ст.11 Лісового кодексу України однією з підстав виникнення права комунальної власності на ліси є передача земельних ділянок з державної власності в комунальну. Тобто, право комунальної власності на ліси з'являється відповідно до порядку виникнення такого права на земельні ділянки, що передбачається земельним законодавством.

У свою чергу, що стосується об'єктів тваринного світу, з посиланням на Закон України "Про тваринний світ", окрім загального формулювання, щодо набуття відповідними суб'єктами права власності, в тому числі й комунальної, на такі об'єкти, відповідно до норм чинного законодавства, ніяких конкретних положень щодо підстав виникнення права власності, взагалі, так і права комунальної власності та досліджуваної підстави, зокрема, не передбачено.

Тобто, досліджувана підстава виникнення права комунальної власності на природні ресурси реалізується, по-перше, уповноваженими

на те суб'єктами, по-друге, у вигляді рішення, що має певне змістовне навантаження та супроводжується відповідними документами та діями, які, у свою чергу, спрямовані на виникнення права комунальної власності на конкретний природний ресурс.

Відчуження природних ресурсів для суспільних потреб: нормативно-правове врегулювання та наукове розуміння

Наступною підставою виникнення досліджуваного права власності, за визначеним критерієм класифікації, є відчуження природних ресурсів для суспільних потреб. Розглянемо її на прикладі земельної ділянки з посиланням на п."б)" ч.5 ст.83 ЗК України, де передбачається відчуження земельної ділянки для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності відповідно до закону. Звернемо увагу на першу складову, так як друга – має іншу природу виникнення (характеризується відмінними ознаками у порівнянні з тими, які вивчаються, виходячи із зазначеного критерію поділу).

Отже, для більш ґрунтовнішого розуміння такої підстави виникнення права власності у територіальних громад, з врахуванням ст.146 ЗК України¹, звернімося до Закону України "Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності" (далі – Закон) [16].

За абз.1 ч.1 ст.1 цього Закону: викуп земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна для суспільних потреб – передача земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у власності фізичних або юридичних осіб, за їх згодою у державну чи комунальну власність для задоволення суспільних потреб шляхом укладення договору купівлі-продажу чи іншого правочину у порядку, встановленому законом.

Викуп земельних ділянок для суспільних потреб слід розглядати як один із часткових випадків ринкового обороту прав на земельні ділянки, що може здійснюватися примусово, в т.ч. без згоди власника земельної ділянки, у випадках, коли подальше використання приватної власності на землю може завдавати шкоди суспільним інтересам [17].

¹ Викуп земельних ділянок для суспільних потреб, які перебувають у власності фізичних та юридичних осіб, здійснюється у випадках та в порядку, встановлених законом.

При аналізі вказаного поняття, саме у контексті виникнення права комунальної власності на природні ресурси, у дефініції передбачається викуп земельних ділянок. Окрім того, вказується можливість передачі об'єктів нерухомого майна, що розміщені на певних земельних ділянках. Не зрозумілим залишається питання щодо природних ресурсів, які також можуть перебувати у приватній власності і знаходитися на відповідних земельних ділянках, а саме, з урахуванням окремих статей поресурсового законодавства² у приватній власності можуть перебувати ліси, окремі водні об'єкти, об'єкти природно-заповідного фонду і т.д.

Для того, щоб з'ясувати таку невідповідність, дослідимо поняття об'єктів нерухомого майна та його взаємозв'язок із поняттям природних ресурсів.

Зокрема, природні ресурси визначаються як складові навколишнього природного середовища, за допомогою яких задовольняються потреби людини [1, 19–20].

У свою чергу, за ст.190 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [21], майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. У словникових джерелах [22] термін "майно" трактується як: (1) певна річ або сукупність речей, у т. ч. гроші і цінні папери; (2) сукупність речей та майнових прав (прав вимоги) певної особи (актив); (3) сукупність прав та обов'язків певної особи, які характеризують її майнове становище. Стаття 179 ЦК України також закріплює, що річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки. Частиною 1 ст.181 цього Кодексу до нерухомих речей (нерухоме майно³, нерухомість⁴) віднесено земельні ділянки, а також

² Наприклад, ч.3 ст.7 Лісового кодексу України, ч.2 ст.59 ЗК України, ст.4 Закону України "Про природно-заповідний фонд України" [18] і т.д.

³ Частина 1 ст.5 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" наводить дефініцію нерухомого майна – об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких неможливе без їх знецінення та зміни призначення.

⁴ Як закріплюється у словникових джерелах, нерухомість – земельні ділянки та все, що розташоване на них і безпосередньо з ними пов'язане (будівлі, споруди, підприємства, водні об'єкти, ліси, багаторічні насадження тощо), тобто об'єкти, переміщення яких без завдання непропорційної шкоди їхньому призначенню є неможливим [23, с.152]. Специфічні риси нерухомості – сталий зв'язок із землею, особлива цінність, неможливість переміщення без знецінення та зміни її призначення тощо [24, с.30].

об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення. За ч.1 ст.3 Закону: об'єктом відчуження є земельна ділянка (її частина), житловий будинок, інші будівлі, споруди, багаторічні насадження, що на ній розміщені, які перебувають у власності фізичних або юридичних осіб.

З урахуванням цих положень при співставленні категорій "нерухоме майно" та "природні ресурси", які знаходяться на земельній ділянці, приходимо до висновку, що при переміщенні вони не просто знецінюються, а фактично припиняють своє існування. У такому випадку, у загальному, такі природні ресурси можна розглядати як нерухоме майно, але якщо виходити з їх характеристик в силу походження, існування, відновлення та охорони, то у такому разі природні ресурси істотно відрізняються від майна як об'єкта правових відносин.

Необхідно враховувати особливості, які притаманні природним ресурсам, а саме: по-перше, мають природне походження, по-друге, є джерелом задоволення відповідних потреб людини, по-третє, перебувають у нерозривному екологічному взаємозв'язку один з одним, по-четверте, представляють собою особливу цінність у порівнянні з іншими об'єктами.

Отже, на підставі наведеного можна дійти висновку, що взагалі під об'єктами нерухомого майна можна розглядати природні ресурси, які знаходяться у нерозривному взаємозв'язку із земельними ділянками, але таке формулювання не відображає їх специфіки. У зв'язку з цим, було би доречним доповнити положення вказаного вище закону нормами, де акцентувалася би увага саме на викупі природних ресурсів поряд із іншими об'єктами.

Стосовно сутності самого процедурного аспекту реалізації вказаної підстави з посиланням на поняття, яке було зазначено вище, можна визначити такі його етапи (саме в контексті виникнення права комунальної власності): 1) передача відповідних об'єктів у комунальну власність; 2) їх перебування у власності фізичних або юридичних осіб; 3) наявність згоди відповідних суб'єктів; 4) для задоволення суспільних потреб; 5) укладення договору купівлі-продажу чи іншого правочину; 6) в межах норм чинного законодавства.

Тобто, для того, щоб визначитися з особливістю виникнення права комунальної власності за вказаною підставою, необхідно звернути увагу на перелічені складові.

Стосовно першої складової, то їй приділялася увага вище при висвітленні процедурних особливостей реалізації передачі природних ресурсів із державної власності в комунальну.

З урахуванням наступної складової, стосовно визначення суб'єктного складу, то, з одного боку, виступає територіальна громада, яка приймає відповідний об'єкт, а з іншого – фізичні або юридичні особи (суб'єкти приватної власності). При цьому досліджуваний процес характеризується наявністю волевиявлення вказаних суб'єктів на реалізацію певних дій, який обумовлений задоволенням суспільних потреб. Виникненню такого волевиявлення передують відповідне рішення органів місцевого самоврядування, про що зазначається в ч.1 ст.9 Закону. Окрім того, за п."г)" ч.1 ст.12 ЗК України "Повноваження сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів у галузі земельних відносин": до повноважень сільських, селищних, міських рад у галузі земельних відносин на території сіл, селищ, міст належить: викуп земельних ділянок для суспільних потреб відповідних територіальних громад сіл, селищ, міст.

Розкриваючи поняття "суспільні потреби", звернемося до положень зазначеного Закону, за ч.1 ст.1 якого: суспільна потреба – обумовлена загальнодержавними інтересами або інтересами територіальної громади потреба у земельних ділянках, у тому числі тих, на яких розміщені об'єкти нерухомого майна, викуп яких здійснюється в порядку, встановленому законом.

Однією з ознак викупу земельної ділянки для суспільних потреб є існування суспільної потреби, з виключного переліку потреб визначеного у законі, для задоволення якої здійснюється викуп земельної ділянки у приватного власника [25, с.190].

Серед суспільних потреб визначаються такі, як: будівництво, капітальний ремонт, реконструкція та обслуговування лінійних об'єктів та об'єктів транспортної і енергетичної інфраструктури, пов'язаних з обслуговуванням відповідно територіальної громади села, селища, міста (доріг, мостів, естакад, газо- та водопроводів, ліній електропередачі, зв'язку, аеропортів, нафтових та газових терміналів, електростанцій) та об'єктів, необхідних для їх експлуатації; розташування об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення; створення міських парків, будівництво дошкільних навчальних закладів, майданчиків відпочинку, стадіонів та кладовищ (ч.1 ст.9 Закону).

Звідси, кожна з перелічених вище підстав обумовлена відповідними потребами, які вини-

кають у процесі діяльності територіальної громади з метою задоволення її публічного інтересу⁵.

У тому випадку, коли власники відповідних об'єктів не заперечують проти їх викупу (ч.2 ст.12 Закону), а саме було досягнуто згоди, сторони укладають договір купівлі-продажу (інший правочин, що передбачає передачу права власності) (абз.2 ч.2 ст.12 Закону), якщо згода на викуп відсутня, то об'єкти можуть бути примусово відчужені у комунальну власність лише як виняток, з мотивів суспільної необхідності для визначених випадків та за рішенням суду (ст.15 Закону). Всі дії відбуваються в межах чинного законодавства із реалізацією публічного та врахуванням приватного інтересу власника об'єкта щодо якого здійснюється викуп.

Тобто, викуп земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна для суспільних потреб – це одна із підстав при здійсненні якої може виникнути право комунальної власності. Вона характеризується певними особливостями та повинна відбуватися згідно з нормами чинного законодавства для того, щоб при реалізації публічного максимально можливо було враховано приватний інтерес.

Висновки

За результатами дослідження встановлено наступне: 1) відсутній єдиний нормативно-правовий акт, де би закріплювався перелік підстав виникнення права комунальної власності саме на природні ресурси; 2) серед таких підстав окремі з них мають адміністративно-правову природу походження, що виражається у прийнятті відповідних рішень уповноважених на це органів за певною формою та змістом; 3) у результаті таких дій, при виникненні права комунальної власності на природні ресурси, може припинятися як державна так і приватна власність на природні ресурси; 4) у випадку припинення державної власності рішення приймається органами державної влади від імені держави, тобто власником певних об'єктів, у випадку ж припинення права приватної власності, то рішення приймається органами

⁵ У Законі України "Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності" визначається процесуальна сторона реалізації вказаної підстави виникнення права комунальної власності, що характеризується певними особливостями та потребує окремого поглибленого дослідження.

⁶ Може розглядатися в спектрі й інших природних ресурсів.

місцевого самоврядування від імені територіальної громади стосовно об'єктів, які перебувають в приватній власності, що породжує конфлікт інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Odum, E. P. Odum, H. T., Andrews, J. Fundamentals of Ecology; 3rd Edition, W. B. Saunders Company, Philadelphia-London-Toronto, 1971.
2. Thomas Sikor, Jun He, Guillaume Lestrelin. Property Rights Regimes and Natural Resources: A Conceptual Analysis Revisited. World Development. May 2017. V. 93. PP. 337–349. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.12.032>.
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.
4. Земельний кодекс України : від 25.10.2001 № 2768–III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3. Ст. 27.
5. Лісовий кодекс України : від 21.01.1994 № 3852–XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 17. Ст. 99.
6. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 № 2894–III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 14. Ст. 97.
7. Природноресурсове право України : навч. посібник / Е. А. Бавбекова, Л. О. Бондар, Н. С. Гавриш та ін. ; ред. І. І. Каракаш. К. : Істина, 2005. 376 с.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь : Перун, 2001. 1440 с.
9. Рішення Конституційного Суду України в справі за конституційним поданням Світязької сільської ради Шацького району Волинської області про офіційне тлумачення терміна "передача", який вживається в підпункті 5.1.17 пункту 5.1 статті 5 Закону України "Про податок на додану вартість" (справа про тлумачення терміна "передача земельних ділянок"). Офіційний вісник України. 2004. № 6. Ст. 338.
10. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586–XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 20. Ст. 190.
11. Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру / затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 № 15. Офіційний вісник України. 2015. № 7. Ст. 164.
12. Пейчев К. П. Правове регулювання відчуження земельних ділянок: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Х., 2005. 18 с.
13. Про Державний земельний кадастр : Закон України від 07.07.2011 № 3613–VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 8. Ст. 61.
14. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 № 858–IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36. Ст. 282.
15. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 № 1952–IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 51. Ст. 553.
16. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності : Закон України від 17.11.2009 № 1559–VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 1. Ст. 2.
17. Мартин А. Проблеми організаційно-правового механізму викупу земельних ділянок для суспільних потреб. URL: <https://zsu.org.ua/andrij-martin/69-2011-01-12-16-01-54>.
18. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 № 2456–XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 34. Ст. 502.
19. Glossary. List of environmental terms used by EEA. Natural resource. URL: https://www.eea.europa.eu/help/glossary#с4=10&c0=all&b_start=0&c2=Natural+resource.
20. Natural Resources, Conflict, and Conflict Resolution. United States Institute of Peace Washington, DC, 2007. 36 p.
21. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 № 435–IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. Ст. 356.
22. Севрюкова І. Ф. Майно. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / гол. редкол. Ю. С. Шемшученко. К. : Укр. енцикл., 2001. Т. 3: К–М. С. 551.
23. Севрюкова І. Ф. Нерухомість. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / гол. редкол. Ю. С. Шемшученко. К. : Укр. енцикл., 2002. Т. 4: Н–П. С. 152.
24. Погребной А. А. Земля как объект недвижимости. Одесская нива. 1998. № 7. С. 30–31.
25. Туцький Ю. В. Поняття та юридичні ознаки викупу земельних ділянок для суспільних потреб. Університетські наукові записки. 2011. № 3 (39). С. 188–192.

26. The role of property rights in natural resource management, good governance and empowerment of the rural poor. October 2006. 40 p. See at: https://land-links.org/wp-content/uploads/2016/09/USAID_Land_Tenure_Property_Rights_and_NRM_Report.pdf.

REFERENCES

1. Odum, E. P., Odum, H. T., & Andrews, J. (1971). *Fundamentals of Ecology*; 3rd Edition, W. B. Saunders Company, Philadelphia-London-Toronto (in Eng.).
2. Thomas Sikor, Jun He, & Guillaume, Lestrelin. (2017). Property Rights Regimes and Natural Resources: A Conceptual Analysis Revisited. *World Development*. May. V. 93. PP. 337–349. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.12.032> (in Eng.).
3. Pro mistseve samovryaduvannya v Ukraini [On Local Self-Government in Ukraine]. *Zakon Ukrainy* (21.05.1997 No 280/97-VR). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (24). 170 (in Ukr.).
4. Zemel'nyy kodeks Ukrainy [Land Code of Ukraine]. *Zakon Ukrainy* (25.10.2001 No 2768–3). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, 2002. (3). 27 (in Ukr.).
5. Lisovyy kodeks Ukrainy [Forest Code of Ukraine]. *Zakon Ukrainy* (21.01.1994 No 3852–12). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (17). 99 (in Ukr.).
6. Pro tvarynnyy svit [About the animal world]. *Zakon Ukrainy* (13.12.2001 No 2894–3). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, 2002. (14). 97 (in Ukr.).
7. Bavbekova, E. A., Bondar, L. O., & Havrysh, N. S. et al.; Karakash I. I. (Red.). (2005). *Pryrodnoresursove pravo Ukrainy: navch. posibnyk* [Natural Resource Law of Ukraine: Teach. manual]. Kyiv: Istyna (in Ukr.).
8. Busel, V. T. (Red.). (2001). *Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukraïns'koyi movy* [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. Kyiv; Irpin': Perun (in Ukr.).
9. Rishennya Konstytutsiynoho Sudu Ukrainy v spravi za konstytutsiynym podannym Svityaz'koyi sil'skoyi rady Shats'koho rayonu Volyns'koyi oblasti pro ofitsiynе tлумachennya termina "peredacha", yakyy vzhvyayet'sya v pidpunkti 5.1.17 punktu 5.1 statti 5 Zakonu Ukrainy "Pro podatok na dodanu vartist" (sprava pro tлумachennya termina "peredacha zemel'nykh dilyanok") [The decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case of the constitutional petition of the Svityazsky village council of the Shatsky district of the Volyn region concerning the official interpretation of the term "transfer", which is used in clause 5.1.1.5 of clause 5.1 of Article 5 of the Law of Ukraine "On Value Added Tax" (case on the interpretation of the term "transfer of land")]. *Ofitsiynyy visnyk Ukrainy*, 2004. (6). 338 (in Ukr.).
10. Pro mistsevi derzhavni administratsiyi [About local state administrations]. *Zakon Ukrainy* (09.04.1999 No 586–14). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (20). 190 (in Ukr.).
11. Polozhennya pro Derzhavnu sluzhbu Ukrainy z pytan' heodeziyi, kartohrafiyi ta kadastru [Regulations on the State Service of Ukraine for Geodesy, Cartography and Cadastre] / zatv. Postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrainy (14.01.2015 No 15). *Ofitsiynyy visnyk Ukrainy*, (7). 164 (in Ukr.).
12. Peychev, K. P. (2005). *Pravove rehulyuvannya vidchuzhennya zemel'nykh dilyanok* [Legal regulation of alienation of land plots]. Kandydats'ka dysertatsiya thesis (12.00.06). Kharkiv (in Ukr.).
13. Pro Derzhavnyy zemel'nyy kadastr [About the State Land Cadastre]. *Zakon Ukrainy* (07.07.2011 No 3613–6). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, 2012. (8). 61 (in Ukr.).
14. Pro zemleustriy [About the land system]. *Zakon Ukrainy* (22.05.2003 No 858–4). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (36). 282 (in Ukr.).
15. Pro derzhavnu reyestratsiyu rechovykh prav na nerukhome mayno ta yikh obtyazhen' [On the state registration of real rights to immovable property and their encumbrances]. *Zakon Ukrainy* (01.07.2004 No 1952–4). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (51). 553 (in Ukr.).
16. Pro vidchuzhennya zemel'nykh dilyanok, inshykh ob'yektiv nerukhomoho mayna, shcho na nykh rozmishcheni, yaki perebuvayut' u pryvatniy vlasnosti, dlya suspil'nykh potreb chy z motyviv suspil'noyi neobkhdnosti [On the alienation of land plots, other objects of real estate that are located on them, which are privately owned, for public needs or from the motives of social necessity]. *Zakon Ukrainy* (17.11.2009 No 1559–6). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, 2010. (1). 2 (in Ukr.).
17. Martyn A. *Problemy orhanizatsiyno-pravovoho mekhanizmu vykupu zemel'nykh dilyanok dlya suspil'nykh potreb* [Problems of organizational and legal mechanism of redemption of land plots for public needs]. Retrieved from: <https://zsu.org.ua/andrij-martin/69-2011-01-12-16-01-54> (in Ukr.).
18. Pro pryrodno-zapovidnyy fond Ukrainy [About the Nature Reserve Fund of Ukraine]. *Zakon Ukrainy* (16.06.1992 No 2456–12). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (34). 502 (in Ukr.).
19. Glossary. List of environmental terms used by EEA. *Natural resource*. Retrieved from: https://www.eea.europa.eu/help/glossary#c4=10&c0=all&b_start=0&c2=Natural+resource (in Eng.).
20. *Natural Resources, Conflict, and Conflict Resolution*. United States Institute of Peace Washington, DC, 2007 (in Eng.).

21. Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny [The Civil Code of Ukraine]. Zakon Ukrayiny (16.01.2003 No 435–4). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, (40). 356 (in Ukr).
22. Sevryukova, I. F. (2001). Mayno [Property]. In: *Yurydychna entsyklopediya: v 6-ty t. Shemshuchenko, YU. S. (Red.)*. Kyiv: Ukr. entsykl., T. 3: K–M. (s. 551) (in Ukr).
23. Sevryukova, I. F. (2002). Nerukhomist' [Real estate]. In: *Yurydychna entsyklopediya: v 6-ty t. Shemshuchenko, YU. S. (Red.)*. Kyiv: Ukr. entsykl., T. 4: N–P. (s. 152) (in Ukr).
24. Pogrebnoy, A. A. (1998). Zemlya kak ob'yekt nedvizhimosti [Land as an object of real estate]. *Odesskaya niva*, (7). 30–31 (in Russ.).
25. Tuts'kyi, YU. V. (2011). Ponyattya ta yurydychni oznaky vykupu zemel'nykh dilyanok dlya suspil'nykh potreb [Concepts and legal features of redemption of land plots for public purposes]. *Universytet-s'ki naukovy zapysky*, 3 (39). 188–192 (in Ukr).
26. The role of property rights in natural resource management, good governance and empowerment of the rural poor. October 2006. Retrieved from: https://land-links.org/wp-content/uploads/2016/09/USAID_Land_Tenure_Property_Rights_and_NRM_Report.pdf (in Eng.).

Надійшла 19.04.2018

РЕКОМЕНДОВАНЕ ЦИТУВАННЯ (RECOMMENDED CITATION), АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS)

Троцька М. В. Аналіз окремих підстав виникнення права комунальної власності на природні ресурси. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2018. № 3. С. 113–121. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2018_3_16.pdf

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1405677>

Досліджуються окремі підстави виникнення права комунальної власності на природні ресурси, що мають адміністративно-правову основу виникнення, а саме, передача природних ресурсів державної власності у комунальну та відчуження їх для суспільних потреб. Проаналізовано положення нормативно-правових актів на предмет визначення сутності вказаних підстав саме щодо природних ресурсів, які можуть перебувати у комунальній власності. З'ясовано, що визначені підстави реалізуються в результаті прийняття відповідних рішень уповноважених на це органів за певною формою та змістом. Встановлено, що у випадку припинення державної власності рішення приймається органами державної влади від імені держави, тобто власником певних об'єктів, у випадку ж припинення права приватної власності – рішення приймається органами місцевого самоврядування від імені територіальної громади стосовно об'єктів, які перебувають в приватній власності, що породжує конфлікт інтересів.

Ключові слова: адміністративно-правові підстави виникнення; передача природних ресурсів державної власності у комунальну; відчуження природних ресурсів для суспільних потреб

Троцкая М.В. Анализ отдельных оснований возникновения права коммунальной собственности на природные ресурсы

Исследуются отдельные основания возникновения права коммунальной собственности на природные ресурсы, имеющие административно-правовую основу возникновения, а именно, передача природных ресурсов государственной собственности в коммунальную и отчуждения их для общественных потребностей. Проанализированы положения нормативно-правовых актов на предмет определения сущности указанных оснований именно по природным ресурсам, которые могут находиться в коммунальной собственности. Выяснено, что определенные основания реализуются в результате принятия соответствующих решений уполномоченных на это органов по определенной форме и содержанию. Установлено, что в случае прекращения государственной собственности решение принимается органами государственной власти от имени государства, то есть собственником определенных объектов, в случае же прекращения права частной собственности – решение принимается органами местного самоуправления от имени территориальной громады относительно объектов, которые находятся в частной собственности, порождает конфликт интересов.

Ключевые слова: административно-правовые основания возникновения; передача природных ресурсов государственной собственности в коммунальную; отчуждение природных ресурсов для общественных потребностей

Trotska M.V. Analysis of Certain Grounds for Creation of Community Property Right to Natural Resources

The need for a comprehensive study of grounds for the creation of the communal property right to natural resources in general, and not separately to each natural object, has necessitated this study. The paper is aimed at analyzing rules of the current legislation and general theoretical provisions in the context of the grounds for the creation of the communal property right to natural resources having an administrative and legal basis, namely, transfer of state-owned natural resources to

communal property and their alienation for public needs. Within the framework of the system approach, as well as analysis and synthesis, the concept of transfer of state-owned natural resources to communal property and their alienation from public needs is defined. It may be noted that such a basis as a transfer from state ownership to the communal property is established at the legislative level, precisely in relation to land (para."a)" of Part 5, Art.83 and Art.171 of the Land Code of Ukraine) and forests (Art.11 of the Forest Code of Ukraine) due to their affiliation with certain land plots. However, in relation to other natural resources, such a basis is not specified in the resource statutory enactments. In addition, this reason for creation of the communal property right to natural resources is implemented, firstly, by authorized entities, and secondly, in the form of a resolution that has a certain sense load and is accompanied by relevant documents and actions which, in turn, are aimed at creation of the communal property right to a particular natural resource. When analyzing the following reason, precisely in the context of creation of the communal property right to natural resources, it should be noted that redemption of land plots is implied in the definition enshrined in the Law of Ukraine "On Alienation of Privately Owned Land Plots, Other Pieces of Real Estate Located Thereon for Public Needs or on Grounds of Public Necessity". In addition, it provides for transferring pieces of real estate that are located on certain land plots. The issue of natural resources which may also be privately owned and located on the relevant land plots remains unclear. As a conclusion, it should be noted that some grounds for the creation of the communal property right to natural resources have the administrative legal nature of origin expressed in relevant regulations made by authorized bodies in accordance with a certain form and content.

Key words: *administrative and legal grounds for creation; transfer of state-owned natural resources to communal property; alienation of natural resources for public needs*